

جایگاه ویژه و بنیادین آموزش و پرورش دوره‌ی پیش‌دبستان، تأثیرپذیری ماندگار و ژرف شخصیت کودک از آموزش‌های دوران کودکی، و ضرورت آشنایی با کتاب انسان‌ساز قرآن کریم در فرایند تعلیم و تربیت، علاقه‌مندان به تربیت دینی و قرآنی را برمی‌انگیزد تا گام‌هایی را در عرصه‌ی آموزش قرآن بردارند.

با توجه به سیاست کلی وزارت آموزش و پرورش مبنی بر بهره‌مندی از حداکثر ظرفیت‌ها و توانمندی‌های موجود در کشور، تولید و انتخاب محتوای فعالیت‌های یاددهی-یادگیری دوره‌ی پیش‌دبستان، به استان‌ها واگذار شده است.

در شرایط حاضر، در سطح کشور و در درون و بیرون نظام آموزش و پرورش، فعالیت‌هایی ستودنی و تلاش‌هایی ارجمند می‌توان یافت که هر یک با شیوه‌ای ویژه، به آموزش قرآن در سنین پیش‌دبستان می‌پردازند. اما این تکاپوها، بعضاً به دلیل فقدان مواردی به شرح زیر، با مشکلات اساسی مواجهه هستند:

۱. برنامه‌ریزی کلان و ملی
۲. معیارهای روشن و هماهنگ در آموزش
۳. حمایت‌های جامع، مناسب و شایسته
۴. پیوستگی و تسلسل منطقی با نظام آموزش

رسمی.

اینک برای رفع مشکلات و افزایش بازدهی مجموعه‌ی تلاش‌ها و ظرفیت‌های استان‌ها، به طرحی روشن و دقیق با هدف سامان‌دهی، توسعه و بهینه‌سازی نیازمندیم تا براساس آن، امر خطیر در عرصه‌ی قرآن دوره‌ی پیش‌دبستان را به فرجام و انجام شایسته و بایسته برسانیم.

در این راستا، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، با توجه به رسالت و مأموریت خود، با برگزاری نشست‌های کارشناسی، به تدوین راهنمای برنامه‌ی انس با قرآن کریم دوره‌ی پیش‌دبستان اقدام کرده است.

آنچه از نظر تان می‌گذرد، بخشی از مصوبات و نتایج تبادل نظر کارشناسان شورای برنامه‌ریزی آموزش قرآن دوره‌ی پیش‌دبستان است. ان شاءالله در شماره‌های بعدی مجله، ادامه‌ی موضوعات ارائه می‌شوند.

رویکرد و تعریف آموزش قرآن در دوره‌ی پیش‌دبستان

با توجه به مبانی تعلیم و تربیت اسلامی، رویکرد راهنمای درسی دوره‌ی پیش‌دبستان (شکوفایی فطرت الهی) مبتنی است بر «یاددهی و یادگیری» براساس علاقه و پذیرش کودک و از اجبار و تحمیل به دور است. از جمله، برنامه‌ی آموزش قرآن^۱ در دوره‌ی پیش‌دبستان، در صدد تقویت انس کودک با قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن است که به آن «برنامه‌ی انس با قرآن در دوره‌ی پیش‌دبستان» اطلاق می‌شود.

بر این اساس، «هر فعالیتی که زمینه‌ی آشنایی، علاقه و ارتباط کودک را با قرآن کریم فراهم آورد و موجب انس او به قرآن و علاقه به یادگیری آن شود، آموزش قرآن در دوره‌ی پیش‌دبستان محسوب می‌شود.» این آموزش می‌تواند در قالب یک یا چند فعالیت یاددهی-یادگیری مانند گوش دادن به قرائت قرآن و الگوگیری از آن، حفظ برخی از سوره‌ها و آیات، خواندن قرآن، آشنایی با برخی از داستان‌ها و معنای آیات متناسب با درک کودک طراحی شود؛ به شرط آن که در چارچوب اصول مندرج در این برنامه باشد.

این فعالیت‌ها به معنای رسیدن به حد خاصی از یادگیری نیستند بلکه زمینه‌ها و راه‌های دستیابی به هدف اصلی این برنامه، یعنی تقویت انس کودک با قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن مورد نظر است.

هدف: انس با قرآن و علاقه به یادگیری

آن
الف) علاقه به شنیدن قرائت زیبا و جذاب آیات قرآن کریم
- شنیدن صوت زیبای قرآن.
- علاقه به شرکت در جمع‌خوانی سوره‌های

تربیت
ضرورت سامان‌دهی آموزشی

حدود یک هفته‌ای بود که عبارت قرآنی "وَلَا تَجَسَّسُوا" را به بچه‌ها آموزش داده و در مورد آن بحث و گفت‌وگوهای فراوان کرده بودم. هم‌زمان، در پی اصرار والدین مبنی بر این که بچه‌ها در مدرسه حتماً چاشت‌هایشان را بخورند، زنگ اول، با بچه‌ها صحبت کردم و از آن‌ها خواستم سعی کنند، صبحانه‌هایشان را به‌طور کامل بخورند.

برای پی‌گیری موضوع، زنگ آخر تصمیم گرفتم ظرف‌های بچه‌ها را نگاه کنم تا تأثیر صحبت‌هایم و تأکیداتم را در مورد خوردن چاشت و صبحانه ببینم. به همین دلیل به آن‌ها گفتم ظرف‌های چاشت خود را باز کنند و روی میز بگذارند. چند نفر که ظاهراً نخورده بودند، حاضر نبودند ظرف‌های خود را باز کنند. کنار یکی از آن‌ها رفتم و از او خواستم ظرفش را باز کند. اما او با یک دست ظرف را توی بغلش پنهان کرد و با دست دیگر در حالی که انگشت اشاره‌ی خود را تکان می‌داد، گفت: «جازه خانم و لا تجسسوا!»

من چنان از این حرکت جا خوردم که بی‌اختیار او را در آغوش گرفتم و غرق بوسه کردم.

ناتپید پیری از آموزه‌ها

فریده همتی پیری

کوتاه قرآن و سعی در تقلید از قرائت زیبای آن.

ب) علاقه به حفظ برخی آیات و سوره‌های کوتاه قرآن کریم

- حفظ برخی سوره‌هایی که آیات ساده، موزون و کوتاه دارند، مانند سوره‌های توحید، کوثر، ناس، عصر، نصر، حمد، فلق و قدر.
- حفظ برخی از عبارات و آیاتی که ترکیب‌های ساده، روان، موزون و کوتاه داشته باشد (حدود ۵ کلمه).

پ) آشنایی با برخی از آموزه‌های قرآنی

- آشنایی با برخی از آموزه‌های اخلاقی و رفتاری از قرآن کریم یا درباره‌ی قرآن کریم
- آشنایی با برخی از صفات خدا مانند مهربانی، بخشنده‌گی، توانایی در قالب آموزه‌های قرآنی
- آشنایی با حفظ اشعار و سرودهای قرآنی.

ت) علاقه به شنیدن برخی از داستان‌های قرآنی

- آشنایی با برخی از داستان‌های قرآن کریم
- آشنایی با داستان‌هایی درباره‌ی قرآن کریم یا آموزه‌های قرآنی.

ث) علاقه به یادگیری خواندن قرآن کریم

- علاقه به یادگیری خواندن کلمات، عبارات و آیات ساده‌ی قرآن کریم.

تذکر مهم: فعالیت‌های یادگیری قرآن کریم در قلمروهای فوق، زمینه‌ساز انس و علاقه به قرآن کریم است. انس با قرآن، محصول علاقه و ارتباط مستمر با آن است که به تدریج حاصل می‌شود. کودکان با توجه به ویژگی‌های فردی و استعداد‌های ذهنی خود، به بخشی از این توانایی‌ها دست می‌یابند. از این‌رو، هر نوع آموزش به کودکان، از الزام و اجبار به دور است و دستیابی به حد خاصی از یادگیری مورد نظر نیست.

اصول آموزش قرآن دوره‌ی پیش‌دبستان

با توجه به مفید و امکان‌پذیر بودن آموزش قرآن در این دوره، رعایت اصول زیر ضروری است:

۱. لذت‌بخش و زمینه‌ساز علاقه‌مندی کودک به قرآن باشد.
۲. پیام‌ها و آموزه‌های قرآنی متناسب با سن کودک انتخاب شود.
۳. بر ظرفیت و توانایی کودک مبتنی باشد.
۴. بر جنبه‌های رحمت و لطف الهی تأکید شود.
۵. بر دستورات الهی و سنت معصومین - علیهم‌السلام - مبتنی است.
۶. با رغبت و علاقه‌ی کودک مطابق و از هرگونه الزام و اجبار به دور باشد.
۷. در قالب فعالیت‌های جذاب یاددهی - یادگیری عرضه شود.
۸. در راستای هدف و در چارچوب برنامه‌ی درسی دوره‌ی دبستان باشد.
۹. با برنامه‌ی رسمی آموزش دوره‌ی ابتدایی در تعارض نباشد.
۱۰. ارزشیابی به منظور سنجش میزان دستیابی به اهداف برنامه انجام گیرد و از شیوه‌های اضطراب‌آور، مقایسه کودکان با یکدیگر و نیز انتظار رسیدن همه‌ی کودکان به حد خاصی از یادگیری، به دور باشد.
۱۱. در فرآیند یاددهی - یادگیری، به نقش الگو بودن مربی توجه شود؛ به نحوی که نوآموز نتیجه‌ی آموزش قرآن را در رفتار مربی مشاهده کند.

زیرنویس
۱. برای آشنایی بیشتر با این رویکرد، به راهنمای برنامه‌ی درسی دوره‌ی پیش‌دبستان مراجعه شود.
۲. این برنامه در چارچوب راهنمای برنامه‌ی درسی دوره‌ی پیش‌دبستان تولید و در دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی تهیه شده است.

پیامبر (ص) و کودکان

اسوه‌ی جهان بشریت، امامت نماز جماعت را برعهده داشتند. یکی از سجده‌های ایشان قدری طولانی‌تر از حد متعارف شد و همه در شگفتی شدند. پس از نماز پرسیدند، ای پیامبر خدا! علت طولانی‌شدن سجده‌ها چه بود؟ آن حضرت فرمودند: «هنگام سجده، حسین (ع) بر دوشم نشسته بود. صبر کردم تا خود بر زمین فرود آید و من برخیزم!»

علی (ع) و کودکان

علی (ع) به خانه‌ای وارد شد که مادری، پرورش و نگهداری فرزندان یتیمش را عهده‌دار بود. برایشان آرد و آذوقه آورده بود. مادر کودکان به کار پخت نان مشغول شد. علی (ع) تا نان پخته و آماده شود، به بازی با کودکان پرداخت. ایشان کودکان یتیم را بر پشت خود سوار می‌کردند و با بازی، خوش‌حالشان می‌کردند.

ت قرآنی

س قرآن در دوره‌ی پیش‌دبستان

مسعود تهرانی فرجاد